

on-line >>> www.alnari.rs
mail to >>> office@alnari.rs

Naziv originala:

Elizabeth Noble

THINGS I WANT MY DAUGHTERS TO KNOW

Copyright © 2008 by Elizabeth Noble

Translation Copyright © 2011 za srpsko izdanje Alnari d.o.o.

ISBN 978-86-7710-722-2

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Mojim
kćerkama,
s ljubavlju

ELIZABET
NOBL

Prevela Slađana Trninić

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2011.

*Mojim kćerkama,
Talili Eleni Jang
i
Otiliji Florens Jang,
S ljubavlju*

12. jun

Drage moje,

Uprkos tome što mi je svojstveno da komandujem, što se tiče sahrane, nemam baš previše zahteva. Uradite to što pre možete. Dobro je završiti s tim. Liza je upoznata s izborom muzike, ako možete da podnesete ono što sam odabrala. Razgovarale smo o sahrani – znate da želim da samo vi budete prisutni, i kakav hoću sanduk, i koju predivnu haljinu. Volela bih ovu pesmu – koju uzgred obožavam. Hvala bogu na nesanici i internetu – drugačije je nikada ne bih pronašla, i vi biste bile primorane da čitate nešto grozno. Treba da je pročita ona koja misli da će uspeti da ne zaplače, jer je to moj najveći zahtev – bez plakanja, molim vas. Ako uspete u tome. I da, bez crnine. Obucite najsvetliju stvar koji pronalazite u svom ormaru. I jedno i drugo je kliše, znam, ali bolje je nešto šareno nego tamno. I trudite se da bude sunčano (mada znam da je ovo poslednje, možda, izvan vaše moći). Neću reći ništa sentimentalno u ovom pismu – sve je strogo poslovno – ali se usujujem da najavim da će biti i drugih pisama. Imam još toga da kažem, reče ona zloslutno – ako dovoljno poživim da ih napišem... (smisao za humor u zadnjim stadijumima neizlečive bolesti naprosto je očaravajući, zar ne?)

Žao mi je što sve četiri morate ovo da uradite. Zaista mi je žao.

I, beskrajno vas volim, kao i uvek...

Mama

Ne stoj nad mojim grobom u suzama
Mene tu nema, ja ne spavam
Ja sam u vetru što duva po bregu
Ja sam iskričava svetlost na snegu
Ja sam na zreloom klasju sunca zrak
Ja sam blage jesenje kiše kap

U tišini jutra kada se budiš
Ja sam jato ptica što nebom kruži
U hitrom i tihom letu, znaj
Ja sam, u noći, nežni zvezda sjaj
Ne stoj nad mojim grobom u suzama
Mene tu nema, ja nisam umrla.

(Žar ovo nije savršeno za sahranu u polju?)

Liza

Liza je pažljivo legla u duboku, mirišljavu kupku punu mehurića, i pogledala u sliku veličine 20 x 25 centimetara, koju je uzela s klavira u prizemlju, i donela je gore sa sobom. Naslonila ju je iza slavine, kako bi mogla jasno da je vidi s mesta gde je ležala u vodi koja se pušila, i trudila se da je ne isprska. Bila je to crnobela fotografija njene majke, Barbare. Snimljena je pre osam godina, na venčanju Lizine sestre, Dženifer. Mama je izgledala izuzetno glamurozno, sa svežom frizurom, u stilizovano-opuštenoj kreaciji. Nije to bio komplet u boji breskve, prigodan za nevestinu majku, sa šeširom u odgovarajućem tonu. Liza se sećala tog šešira – bio je širok skoro jedan metar, s obodom obrubljenim slamom boje kafe. Niko od onih koji su sedeli u četiri reda klupa iza nje nije video ništa od ceremonije. Na slici se ne vidi zbog čega, a ona se više nije sećala, ali mama se smejala onim svojim grlenim smehom, od srca. Glava joj je bila zabačena, nezgrapni šešir je odavno bio po strani, a letnji povetarac joj je rasuo kestenjaste talase kose po licu. Njena velika, izražajna usta bila su otvorena, tako da su se videle plombe na gornjim zubima, a oči boje lešnika su skoro nestale u borama lica. Bila je to posebno lepa majčina slika, mada je Barbara uvek bila fotogenična. Kada pogleda sliku, Liza je skoro mogla da čuje taj smeh, dubok i grlen, i toliko, toliko živ. Najviše će joj nedostajati mamin hrapavi smeh. To, i miris *frakasa*.

Razmišljala je o njihovom poslednjem zajedničkom grohotnom smejanju. Bilo je to onog dana kada je Liza pomagala majci da isplanira svoju sopstvenu sahranu. Rekla je da ne može da podnese da to radi s Markom. On bi neprestano plakao, a ona baš nije želela da plače. Skoro da je bila opsednuta time da se ne sme plakati, kako se kraj bližio. Hana je, naravno, bila previše mlada. Amanda nije bila tu. Bila je odsutna, i

radila šta god da Amanda radi. A Dženifer... Pa, Dženi Ren* baš i nije osoba koja je stvorena za taj posao, rekla je, praveći glupe grimase i prevrćući očima. Bila je u pravu, i Liza je bila svesna toga. Jedan deo nje je bio prestravljen, a drugi, naravno, polaskan.

Nije očekivala da će to biti zabavno, ali sada, kada razmisli o tome, nije joj bilo jasno zašto. Tokom celog Lizinog života, njih dve su se mnogo smejale. Mama je te nedelje bila prilično dobro. Mršava i malo neobične boje kože – prozračnobleda boja lavande – ali još uvek pokretna, skoro energična. Raširila je po trpezarijskom stolu sve te brošure i ponude odštampane printerom. Kovčezi, mrtvačka kola, venci... Uvek je govorila da je život prilika za trgovinu, ali sada je to, očigledno, bila i smrt. To je poslednja velika žurka na koju treba otići, ako je dobro isplanirate – tako su rekle. Prvih dvadeset minuta je bilo jezivo i uvrnuto, a onda su se obe otkočile, jer je tako bilo lakše. Mama je čak dobila i cene za kočije s konjskom zapregom – ali su shvatile da ljudi nisu zaista spremni za ispraćaj s ljubičastim somotom, u stilu Krejovih iz Ist Enda. Isplanirala je garderobu. Želela je da joj obuku svečanu haljinu koju je nosila na dočeku novog milenijuma, iako joj je sada bila velika. A to je bio manji povod za slavlje i skoro opravdanje za ceremoniju s otvorenim kovčegom, pošto je tada nedelju dana jela čorbu od kupusa, i obukla je jedan od onih smešnih mlitavih steznika, kako bi se uvukla u nju 31. decembra 1999. godine, a nije joj prišla ni blizu od 1. januara 2000, pošto se steznik pohabao i sav celulit je iskočio. Liza se sećala te haljine – smaragdnozeleno, lagana i lepršava, i mama je divno izgledala u njoj. To je bila ona vrsta odeće zbog koje se odrasle kćerke skoro pomalo uvrede. Bio je tu i problem donjeg veša – nagovorila je mamu da, prvi i poslednji put u životu, obuče tange, ubedivši je da je to jedina prihvatljiva mogućnost ispod takve haljine, osim da ne nosi ništa. Mama ju je pozvala telefonom 1. januara, da joj kaže da su joj tange bile toliko neudobne da je morala da ih skine posle otprilike sat vremena, pa je dočekala Novu godinu bez gaćica. S mirovnim sudijom, sudijom za prekršaje i direktorom za stolom, ako dozvolite. I eto još razloga za smeh.

„Zar to nije, pomalo, traćenje savršeno ljupkog *Bena de Lizija*? Nadala sam se da ću je možda ja dobiti“, našalila se. Stvarno se šalila. Dženifer

* Aluzija na pesmu Pola Makartnija. (Prim. lekt.)

bi poludela. „Šteta“, reče mama, namigujući. „Biće nekih para. Iskoristi ih da kupiš sebi jednu takvu.“

Ono što ih je zaista dotuklo bila je muzika. Mama je rekla da ne može da podnese da to bude nešto jedno – kao *Abide With Me* (‘Niko neće uspeti da otpeva visoke tonove – uvek se čuju suze u glasu.’) – ili *Nearer My God To Thee* (‘Previše je u stilu *Titanika*.’). Pesma *Lord Of The Dance* odbačena je jer ju je podsetila na Majkla Fletlija, a ko bi želeo da razmišlja o tom luckastom šarlatanu dok oteže papke? A *He’s Got the Whole World* ima suviše daira. Dopala joj se pesma *Jerusalem*, koja je bila više za venčanje nego za sahranu, ali šta ima veze? I naravno, naravno *Be Thou My Vision*, svakako poželjnija u izvođenju Van Morisona, na fruli, čak i da zvuči piskavo u crkvi s visokim svodovima. Pretraživala je i internet, u potrazi za nekim sajtom koji preporučuje popularnu nereligioznu muziku, i taj spisak im je konačno naterao suze na oči od smeha. Za *My Way* Frenka Sinatre rekla je: „Kao da je umiranje u šezdesetoj godini moj način!“; za pesmu Glorije Gejnor *Never Can Say Goodbye* dobacila je kroz smeh: „Pa, pretpostavljam da je mnogo prigodnija od *I Will Survive*, ali ko su uopšte ti ljudi, i zašto nikad nisam bila pozvana na njihovu sahranu?“ Stomak ih je zboleo od smeha dok su zamišljale kako se kovčeg iznosi uz sladunjavu melodiju pesme Doris Dej *Que Sera Sera*, a pomisao na to kako mirno slušaju pesmu Vere Lin *We’ll Meet Again*, njima dvema je izgledala kao nešto najsmešnije na svetu. Kada su povratile dah i obrisale suze s lica, odlučile su se za *Wonderful World* Luisa Armstronga. Ali, u trenutku kada je njena mama odlučno klimnula glavom, i pribeležila njihov izbor svojim oblim, dečjim rukopisom na papiru formata A4, Liza je čula melodiju u glavi i zamislila tu scenu, te je okrenula glavu na drugu stranu kako mama ne bi primetila nove suze koje je odbijala da vidi.

I sada je taj dan, koji su toliko detaljno isplanirale, ali koji ju je opet nekako zatekao tako nespremnju, taj dan je došao. Pesme Van Morisona i Luisa Armstronga bile su poređane u prenosivom CD plejeru, a orguljaš je spremio note za pesmu *Jerusalem*. Samo što to sada više nije bilo smešno. Liza je utonula u vrelu vodu tako da je pljusnula oko njenih nozdrva, i čvrsto zatvorila oči. Da je samo, da je samo, da je samo Endi ovde.

Dženifer

Stiven je rekao da ide da parkira kola, ali to je već obavio. Prilazni put je bio pun. Markov auto i mamin *polo*, Lizina *folksvagen buba* – rekla je, kada su razgovarale prethodnog jutra, da će ostati da prenoći. Tako da je odveo auto malo niz ulicu, vešto parkiravši paralelno uz ivicu. Zaboga, mogla je da ga vidi. Ugasio je motor i malo spustio prozor. Uzeo je svoj *blekberi* i netremice je zurio u njega. Današnji dan je bio vrlo nezgodan za Stivena. To je odlično razumela. Imao je neke poslovne partnere koji su prolazili kroz London, vraćajući se odnekud. Mogli su samo danas da se vide s njim, a jako su važni. Pobrinuo se da ona to razume. Nisu važniji od nje, očigledno, pošto je bio ovde, a ne tamo. Ali, bilo je za dlaku. I nije bio ljubazan zbog toga. Najzad, nije morala da zna ništa ni o kakvim partnerima, ili sastancima, ili emisijama o biznisu. Danas sahranjuje majku. To ne bi trebalo da je važno. On je njen muž. Sve u njegovom ponašanju, na putu ka ovamo, bilo je iritirajuće. Radio je počeo da šuši. Isključio ga je grubim pokretom. Red za kafu na benzinskoj pumpi bio je previše dugačak. Dramatično je uzdahnio i kupio *koka-kolu*. A sada je bilo pretoplo. Okačio je sako svog crnog odela na kuku na zadnjim vratima, otkopčao okovratnik na košulji i otpustio crnu kravatu. Stajala je na kraju prilaznog puta još nekoliko trenutaka. Shvatila je da ju je stid da uđe u kuću bez njega. Trebalo bi da budu zajedno. Trebalo bi da želi da bude s njom, pogotovo danas, zar ne?

Stiven je mrzeo sahrane. Jednom davno priznao joj je da ga sanduci plaše. Nije mogao da prestane da razmišlja o tome kako se u njima nalaze leševi. Pita se kako izgledaju, kako mirišu, kako bi bilo da ih dođirne. Setio se kako se potpuno izbezumio na sahrani svoga dede, kada je imao osam godina, i kako su morali da ga izvedu iz krematorijuma dok je vrištao.

Barem je bio u pravu što se tiče vremena. Previše je sunčano za ovu priliku. Mama je to želela, ali se Dženifer činilo da to nije prikladno. Kao onog dana, kada su dva aviona uletela u Svetski trgovinski centar. Nebo

iza njih, na kraju njihovog poslednjeg, paklenog leta, bilo je neverovatno, savršeno plavo. To jednostavno nije odgovarajuća pozadina. Želela je da nebo bude sivo, i da sipi kiša. Želela je da drhti od hladnoće. A ne ovako divan dan... Ne danas.

Vrata su se otvorila, a na pragu je stajao Mark. „Džen?“ Dženifer se prebacivala s jedne noge na drugu, osećajući se kao da je uhvaćena u laži. Mahnula je Stivenu. „Ući ćemo za minut. Stiven samo...“, ali Mark je krenuo prema njoj. Nije bio obučen – ne za sahranu. Imao je na sebi laneni šorts i izgužvanu ružičastu majicu, i bio je bos. Nije progovorio kada joj je prišao, samo je raširio ruke i privukao je u čvrst zagrljaj. Dženifer se u trenutku ukočila, a zatim opustila, i naslonila na čoveka koji joj je bio očuh poslednjih šesnaest godina. Sam bog zna koliko joj je zagrljaj bio potreban.

Kada se odmakao, stavio joj je ruke na obraze, i napregnuto je pogledao u lice. Mirisao je na sapun i kafu. „Kako si?“

„Dobro. Ti?“

„Trudim se.“ Slegnuo je ramenima. „Dobila je vreme kakvo je naručila, ha?“ Dženifer je klimnula glavom i slabo se osmehnula.

Mark pogleda iza nje u Stivena. „Hoće li ući?“

„Samo mora da proveri nešto... Mnogo toga se dešava na poslu, znaš, i...“

Mark je uze za ruku, a stisak je govorio: 'Nemoj objašnjavati njegove postupke, i ne brani ga.' Naglas je samo rekao: „Ne brini, nikuda ne žurimo. Amanda još nije stigla. Ima još nekoliko sati do početka predstave. Uđi, skuvao sam kafu, ima kolača i kroasana...“

Dženifer je još jednom tužno, prekorno pogledala u Stivenov potiljak i ušla u kuću s Markom.

Hana

Hana je posmatrala svoje lice u ogledalu, pitajući se da li je u redu da stavi maskaru. Nije smela da je nosi u školi, dok joj je vikendima i praznicima to bilo dozvoljeno. A u crkvi? Nikada nije čula da u vezi s tim

postoji neko pravilo. Možda neće plakati ako je stavi, jer bi onda znala da će se razmazati. Možda će joj to što stavi maskaru pomoći da ne zaplače.

„Niko nije bio s njom kada je umrla.“ To je bio citat iz *Šarlotine mreže*, jedne od njenih najomiljenijih knjiga kada je bila mala. A to je ujedno i jedan od najboljih delova, kada Šarlot, pauk, završi pletenje svoje mreže, misiju polaganja jaja, i polako sklizne u zaborav. „Niko nije bio s njom kada je umrla.“ To je bilo tako divno i tužno. Može se uživati u tome, u tom blagom, tupom bolu u grlu, i probadanju u grudima. Dok je bila manja, Hana je volela da se oseća tužno, sve dok je to 'lažno' tužno; tako je ona zvala to stanje, kada je bila tužna zbog nečega što nije stvarno. Kao kada je Leonardo Dikaprio nestao ispod ledenih talasa na kraju *Titanika*, dok je Kejt Vinslet promuklo šaputala svoje obećanje da ga nikada neće zaboraviti. Ili kada je Šarlot umrla. Ali, ovo je bilo drugačije. Ova tuga je bila stvarna, i bol nije bio zabavan. To što se trudila da ne zaplače, predstavljalo joj je ogroman napor, napor koji je činila sve vreme, ceo dan, dok nije uveče legla u krevet, pa nije morala više da se trudi. Posebno je danas bilo teško. Sve su obećale da neće plakati. Obećale su mami, mada je Hana mislila da to što mama traži od njih nije fer. Mada, ništa od ovoga nije fer, zar ne? Pokušala je da više ne misli na Šarlot. Prokleti pauk nije ni od kakve koristi. Kada je mama umrla, oko nje je bilo mnogo ljudi. Umrla je okružena ljudima. Gomila njih je bila tu, oko onog užasnog, visokog bolničkog kreveta, koji je tako štrčao u lepo nameštenoj sobi. Njene sestre, Džen i Liza... Tata. I paroh i doktor – obojica više slučajno nego namerno, pomislila je. To ju je nateralo da pomisli na pesmu Filipa Larkina koju su učili u školi – nešto o svešteniku i doktoru koji trče preko polja u svojim dugim odorama, pokušavajući da nađu odgovore na sva pitanja. Doktor je dolazio svakog drugog dana da pregleda mamu. Paroh je došao jer je mama želela da ga pozovu, što je bilo malo neobično, pošto ga je Hana pre toga viđala samo jednom godišnje, na božićno jutro, dok peva *O Little Town of Bethlehem*, a nos mu se na vrhu crveni i curi od hladnoće. Rekla je tati da mama igra na sigurno. Ne pred parohom, naravno. A u prizemlju je bilo još više ljudi, mamine prijateljice koje se smenjuju, pripremajući čaj koji niko ne želi da pije i sendviče koje niko ne želi da jede, i odgovarajući na telefonske pozive na koje niko drugi nije hteo da se javi.

Odlučila je da ne stavi maskaru, pa je četkom prošla kroz dugu, kestenjastu kosu. Maminu kosu. Tatina kosa je bila srebrna iznad ušiju, a na temenu i dalje prilično tamna. Ni to ne bi bilo loše – tamna, ne srebrna. Ali ona je imala kosu na mamu.

Kada je završila, sela je na ivicu kreveta, skupčala ruke u krilu i čvrsto ih stegla. I čekala je.

Dženifer nije želela kafu, ali je uzela šolju kako bi nečim uposlila ruke, i motala se po velikoj dnevnoj sobi.

Kuća je bila besprekorna. Divna kuća za leto. Napravio ju je Mark. Ne svojim rukama – on je arhitekta, i napravio je projekat njihove kuće one godine kada su se venčali, baš pre Haninog rođenja. Kupili su odvratan bungalov sa žutim zidovima koji su se ljuštili, na divnom placu od sto dvadeset ari, i odmah ga srušili, bez obzira na susede koji su gledali otvorenih usta, mrmljajući između sebe kako su se prethodni vlasnici, jedan stariji par, potrudili da uklone sve nedostatke na zidovima, pre nego što su im prodali kuću. Bilo je potrebno šest meseci da se izgradi nova kuća, a oni su tog leta živeli u kamp prikolici na placu. Dženifer se sećala svoje majke kako stoji na stepenicama prikolice, trudna s Hanom, nudeći joj čaj skuvan na rešou za kampovanje. Sećala se kako joj je to tada delovalo skaredno. Dženifer je imala dvadeset dve godine. Nije živela kod kuće od svoje osamnaeste i osećala se kao da jedva poznaje Marka. Sve je bilo pogrešno – njena četrdesetpetogodišnja majka trudna, sa stomakom do zuba; živi u ovoj privremenoj bedi s deset godina mlađim čovekom. Dženifer je se tada stidela. Ili se stidela sebe.

Sada je stajala zureći u baštu kroz visoka staklena vrata, koja su se prostirala celom dužinom zadnjeg dela u prizemlju kuće, i pitala se da li je to možda bila samo ljubomora. Nikada nije živela ovde. Nikada nije stvarno bila deo porodice koja je tu stvorena, deo srećnog života ispunjenog smehom, koji su vodili pre nego što se mama razbolela. Svaki kutak ju je na nešto podsećao. Hana kao beba, kako uživa na kariranom čebetu ispod onog drveta jabuke, mašući zadovoljno svojim glatkim, okruglastim ručicama i nožicama. Njena majka, kako kleči u svojoj voljenoj bašti i neguje aromatično bilje. Mark okreće pljeskavice na roštilju. Mama, zrači srećom i zadovoljstvom. Ali, ona je uvek bila samo gost.

Stiven je voleo ovu kuću. Kada je prvi put došao, proveo je sate šetajući okolo s Markom, i posmatrajući detalje koje Dženifer nikada nije stvarno primetila. Njegova zainteresovanost i pitanja su otišli mnogo dalje od laskanja, mada je Marku uvek predstavljalo zadovoljstvo da se pohvali kućom. Znala je da je i Stiven želeo tako nešto, jednog dana. U tom momentu, naravno, to nisu mogli sebi da priušte.

Njihov stan je bio dobar za početak: bio je u dobrom kraju, imao je visoke plafone i bio je pun svetla. Bio je moderan i savremen, sav u tamnom venge drvetu i inoksu. Ali to nije bilo ni blizu ovome ovde, što nije imalo nikakve veze s novcem. Jednostavno, nije imao dušu.

Mark je došao i stao pored nje, gledajući u baštu. „Treba je dobro zaliti. Deluje kao da sve umire.“ Izgledao je kao da nije svestan šta je rekao.

Osmehnula mu se. „Bio si zauzet. Daj sebi malo vremena.“

„Ona bi pobesnula.“

„Ne, ne bi.“

Mark se karakteristično osmehnuo i ona mu je uzvratila. „Okej, možda malo.“

Zatim reče: „Gde je Hana?“

„Gore. Liza se kupala, a mislim da je Hana u svojoj sobi.“

„Endi nije tu?“

„Nije. Nisam je ni pitao za njega. Došla je sinoć. Jeli smo kari i popili previše crnog vina. Ali nije ga spomenula.“

Dženifer je klimnula glavom. Pitala se da li bi trebalo da se ponudi da ode da vidi kako je Hana. Nije to želela. „Kako se Hana drži?“

„Tiha je. Danima je tiha. Nema one grozne muzike da trešti iz njene sobe. Nije puno telefonirala s prijateljima, niti je iko dolazio. Očekivao sam da bi neki od njih voleli da dođu, ali mislim da ni sa kim nije pričala. Nisam siguran ni da li im je rekla, iako su do sada sigurno saznali. Nije čak gledala ni *Ulicu Koronejšn*, što me zaista brine.“ Trudio se da zvuči bezbrižno, ali mu to nije uspelo.

„Rana je još sveža, Mark. Izgubila je majku. Tek joj je petnaest godina.“

„Znam. To je... To je teško. Ja se trudim, ali ni ja nemam još mnogo snage, znaš? Znam da sam joj potreban. Ali meni je potrebna... Barbara. Potrebna mi je da mi pomogne. A nje nema.“

Gore, na spratu, neko je lagano pokucao na Hanina vrata.

„Napred.“

Bila je to Liza, još uvek vlažna od kupanja, umotana u veliki peškir.

„Imaš li nešto od šminke, Hana? Zaboravila sam svoju. Da li možeš da veruješ? Smem li da uđem?“

Hana je klimnula glavom i pokazala ka toaletnom stočiću. „Nemam baš puno. Samo ponešto – maskaru, sjaj za usne i tome slično. Uzmi šta želiš.“

„Hvala.“ Liza je zatvorila vrata iza sebe i pustila peškir da padne na pod. Nosila je grudnjak bez bretela i tange. Bio je to komplet bez boje, s čipkom, i delovao je fino i skupoceno. Hana se postidela, a Liza je primetila kako je skrenula pogled.

„Izvini što sam se ovako razmetljivo razgolitila. Ali jako mi je vruće. Kupka je bila vrela, a napolju je već sigurno trideset stepeni. Stvarno je trebalo da odem pod hladan tuš.“ Bila je prilično crvena, a noge su joj bile išarane mrljama. „Zaboravila sam da ti nisi navikla da ti sestre idu naokolo gole. Ja i Džen smo to stalno radile kad smo bile mlađe.“

To nije ličilo na Dženifer. „U redu je, stvarno.“ Liza je uhvatila sestrin pogled. „Okej... Dženifer to nije radila. Samo ja. Ja sam trčkarala gola kad smo bile mlađe. Džen je to samo tolerisala.“

Liza je sela za toaletni sto i počela da nanosi šminku, iako je Hana mislila da njoj to i ne treba. Bila je ubitačno lepa. Lizina kosa je bila mnogo svetlija od njene – crvenkastoplava, prošarana svetlim pramenovima. I imala je majušne pege po nosu i obrazima. Ali, trepavice i obrve su joj bile iznenađujuće tamne (Možda ih je farbala?), dok su joj bademaste oči bile češće zelene nego boje lešnika. Hana je mislila da Liza nije imala bubuljice kada je bila mlada – ako i jeste, o tome nisu postojali dokazi u vidu fotografija u albumima koje je mama čuvala. Bila je mršava i visoka, s divnom kožom, i kosom koja je lepo izgledala i bez puno srediivanja – mogla je da je samo veže u rep, a da zbog toga ne deluje kao da nije imala vremena da je opere, već je izgledala lepo i prirodno. Hana je osetila ubod zavisti i patnje. Nije bila bubuljičava, niti debela, a ni ružna. Toliko je, barem, znala. Samo, nije se osećala toliko prijatno u svojoj koži,

kao Liza. Nije bila opuštena kao njena sestra. Pre bi umrla nego što bi dozvolila da je iko vidi u grudnjaku i gaćicama.

„Šta ćeš obući?“, pitala je Lizu.

„Pa... mama me je stvarno zeznula s tim svojim 'samo svetlo i jednostavno'. Ja sam više za crno i bež, to su potpuno neutralne boje. Pronašla sam nešto na letnjoj rasprodaji. Nije li grozno to što prave letnje rasprodaje u julu – kao da je leto gotovo pre nego što je uopšte i počelo, zar ne misliš tako? Svetložute je boje. Čini mi se da je pomalo u stilu Džeki Onasis. Letnja haljina, hvala bogu. Nesumnjivo ću izgledati kao ogromna banana u njoj. Ali prolazi. Ti?“

„Ja imam ružičastu haljinu od prošlog leta. Nosila sam je na jednom venčanju – sestra moje drugarice Ejmi se udavala, i dozvolili su joj da pozove jednu prijateljicu, a ona je izabrala mene. Dobila sam je na poklon od mame, pa mislim da joj se sviđala. Malo šljašti, sva je...“, Hana je začutala.

Liza ju je pogledala u ogledalu, suzivši oči. „To bi još više volela“, rekla je što je nežnije mogla. Okrenula se na stolici.

„Hana?“

Hana je ustala. „Ne budi fina prema meni, Liza. Rasplakaćeš me. Molim te, nemoj, važi? Hajde da jednostavno završimo s tim. Samo želim da se to završi. Nije važno šta ćemo obući, zar ne? To je užasno glup zahtev.“

Liza je klimnula glavom, a kada je ponovo progovorila, ton joj je bio šaljiv. „Pa, ti i Dženifer delite isto mišljenje. Ona se žalila na to, kada smo pre neko veče pričale telefonom. Rekla je da Stiven neće hteti da nosi ništa drugo izuzev crnine; kazala je da je razmišljala o tome. Ja sam joj rekla da može da napravi kompromis – znaš, crna haljina, crvene cipele. Sam bog zna kako će izgledati kada se bude pojavila.“

„Šta je s Amandom?“

„Sam bog zna da li će se ona uopšte i pojaviti...“

Osmehnule su se jedna drugoj s puno nade. Takva je bila Amanda – ne može se baš računati na nju u kriznim situacijama, iako nijedna od njih dve nije sumnjala da će danas doći.

„Da li neko ide s tobom?“

„Ne.“ Liza ju je zbunjeno pogledala. Hana je slegnula ramenima. „Nisam pozvala nikog. Stvarno ne želim da iko dođe. Šta je s tobom? Endi neće doći?“

„Ne, neće.“

„Kako to?“

To je bilo dobro pitanje...

Zvuk kola koja su se zaustavljala ispred kuće spasio je Lizu od daljeg ispitivanja. Motor se zaustavio, vrata su se otvorila, pa zatvorila. Hana je potrčala ka prozoru.

„To je Amanda.“ Dok nije čula te reči, i osetila olakšanje, Liza nije ni shvatala koliko joj je bilo potrebno da čuje da joj je sestra stigla.

Amanda

Amanda je platila taksisti i zahvalila mu se dok je vadio njen ruksak iz gepeka.

„Zaboga, devojko, hoćeš da kažeš da ti nosaš ovo čudo po svetu?“

„Neko mora!“

„Šta, dođavola, imaš unutra? Cigle?“

„Nisu to cigle. To je ceo moj život.“

„Pa to onda sve objašnjava!“ Mahnuo je ka njoj kao da ima kapu u ruci, kao Dik van Dajk u *Meri Popins*, i otvorio vozačka vrata. „Onda, sa srećom, devojko. I dobro došla kući.“

„Hvala.“

Kući...

Imala je osam godina kada su se doselili ovde, u kuću koju je Mark napravio. Živela je tu jedanaest godina. A onda je otišla. Naravno, ne zauvek. Vraćala se s vremena na vreme. Ponekad na mesec dana, ponekad samo da prenoći. A živela je i na drugim mestima. Imala je cimere, živela u iznajmljenim stanovima, sobama, univerzitetskim domovima. Ali ovo je i dalje uvek bilo mesto koje je smatrala domom. I dalje je pisala ovu adresu u formularima.

Ovoga puta nije dolazila skoro tri meseca. Nije videla mamu kada joj je bilo zaista loše, i nije bila tu kada je umrla. To je namerno uradila, i

tada je mislila, ili je pokušavala da ubedi sebe u to da je mama razume, i da je to u redu. Ali sada nije bila sigurna da li joj je drago ili ne što je sve propustila. Pogledala je nazad niz ulicu, za taksijem, i osetila poznatu želju da pobjegne, a zatim se okrenula ka kući, s naporom podigla ranac na rame, i s mukom krenula stazom.

Mark ju je ugledao i izašao na glavna vrata. Iza njega je videla svoje tri sestre. Kada je prišla očuhu, Amanda je spustila ruksak pored sebe i skoro mu pala u naručje, i njih dvoje su tako dugo stajali, bez reči, grleći jedno drugo.

Hana se ubrzo progurala pored Dženifer i Lize koje su stajale na pragu, i zagrlila oca i sestru. „Došla si kući!“

Stiven je po svoj prilici završio s neodložnim poslom koji je obavljao u kolima, i dolazio je stazom ka ulaznim vratima, nameštajući kravatu. Prošao je pored potresnog prizora, i ušao u prijatnu svežinu hodnika. „Vidim da se odbegla kći vratila“, suvo je prokomentarisao kada je prošao pored svoje žene. Dženifer mu je uputila prezriv pogled „Psssst!“

Za njim je pristiglo još nekoliko ljudi. Markov brat Vins i njegova žena Sofi parkirali su se iza Stivena, a iza njih su stali još neki automobili. Ovo je bio centralni prostor, a do crkve se moglo ići peške. Mark se setio jednog lepog majskog jutra kada se, posle Haninog krštenja, prošetao nazad do kuće zajedno sa prijateljima i rođacima, dok mu je Hana spavala na rukama. Neki od tih ljudi i danas su ovde. Gledajući ih kako stižu, Mark je tiho promrmljao: „Bože! Trebalo je da ranije obučem pantalone!“ Mark je pustio Amandu i izašao ispred kuće da se pozdravi, da ga izgrle i da im odgovori na isprazna pitanja o parkiranju.

Hana i Liza su uzele ruksak između sebe i spustile ga pored stepeništa. „Veoma dobro si to izvela, zar ne?“ Dženifer nije nameravala da zvuči toliko oštro.

„Nemoj se svađati s njom“, prekorila ju je Liza. „Ne sada.“

„Žao mi je.“

„Ne, *meni* je žao. Nisam htela da se zabrinete za mene.“

„Nikada nećeš da se brinemo za tebe.“ Dženifer je ovo rekla tiho, sebi u bradu. Jedino ju je Liza čula.

„Idi i skuvaj joj čaj, ili kafu, ili šta već želi, hoćeš li?“ Odmeravajući Amandu od glave do pete, upita: „Pretpostavljam da upravo odnekud dolaziš, zar ne?“